

Quidam *cranioscopiam* abnegantes, admiserunt *cerebroscopiam*, id est, aperto capite post mortem, cerebrum inspicentes, de inclinationibus quibus obnoxius fuit defunctus judicant. Nec istud sistema, ex supra dictis, probari potest.

CAPUT QUARTUM.

DE MENTIS HUMANÆ DESTINATIONE.

Ex demonstratis constat mentem a corpore prorsus esse distinctam, nulla partium aggregatione compositam, sed omnino simplicem, et idcirco dissolutione partium perire non posse, sicut corpus. Vel igitur destructioni corporis superest, vel in nihilum a Deo statim re ducitur.

Tria inquirenda naturaliter nobis hic occurunt, vide-
licet, 1º an mens humana, destructo corpore, necessario
pereat, vel pro altera reservetur vita; 2º an altera futura
sit vita beata vel misera, secundum uniuscujusque ope-
ra; 3º an futura sit æterna, adeo ut mens reipsa immor-
talis esse debeat. Duo posteria in tertia parte hujus ope-
ris convenientius examinabuntur, postquam boni et mali
moralis existentiam astruxerimus. Primum itaque solum
disquisitioni statim subjecti sumus.

ARTICULUS UNICUS.

UTRUM MENS, DESTRUCTO CORPORE, NECESSARIO PEREAT,
AN VERO PRO ALTERA RESERVETUR VITA.

Notandum 4º omnes homines morituros esse: *Statu-
tum est hominibus semel mori* (Hebr. ix, 27), et experien-
tia omnium temporum hanc sententiam confirmat.

Notandum est 2º hominem ut tales revera destruen-
dum esse per mortem. Homo enim est totum ex corpore
et anima mirabilis unione junctis compositum: soluta hac
utriusque substantiae unione, jam non existit homo, sicut
non existit domus quando sejunctæ et dispersæ sunt par-
tes quibus constabat.

Notandum est 3º corpus dissolvi quidem per mortem, et in varias abire partes, igneas, aereas, aquosas et ter-
renas; sed nullam partem *annihilari*. Ita saltem generali-
ter philosophi, qui contendunt nullam materiæ atomum
in nihilum reverti.

Notandum est 4º sufficere ut solidis rationibus demons-
tremus dissolutionem corporis *annihilationem* animæ non
importare; tunc enim corruet præcipuum fundamentum
argumentorum incredulitatis contra alterius vitæ exis-
tentiam quam revelatio et ratio aperte manifestant, ut
infra ostendemus.

PROPOSITIO.

Dissolutio corporis annihilationem animæ non importat.

Prob. 1º. omnibus argumentis quibus demonstratur
mentem esse substantiam a corpore distinctam. Si enim
a corpore sit distincta, nulla est ratio cur cum illo neces-
sario pereat, ut evidens est. Ideo qui volunt animam esse
peritaram, contendunt eam esse materialem, vel materiæ
modificationem. Ergo, etc.

Prob. 2º. Mens deterioris esse non debet conditionis
quam corpus: attamen si penitus destrueretur per mor-
tem, deterioris esset conditionis quam corpus, siquidem
corpus non annihilatur, sed tantum dividitur. Ergo, etc.

Prob. 3º. Mens non perit necessario cum corpore, si
absque corpore percipi possit existens: atqui mens per-
cipi potest existens absque corpore. Plurimæ enim sunt
ejus facultates quæ nullam habent connexionem necessa-
riam cum corpore; v. g., activitas, libertas, voluntas, fa-
cultates percipiendi, comparandi, judicandi, reflectendi,
ratiocinandi, etc. Certum est enim corpus magis obesse
quam prodesse exercitio hujusmodi facultatum: ergo
mens concipi potest has exercens facultates; proindeque
existens absque corpore. Ergo, etc.

Prob. 4º. Corpus per seipsum est iners et cujuslibet
motus ac operationis incapax; animæ igitur datum non
fuit ut illam regeret, sed anima regendo corpori præfixa
fuit, et de facto illi imperat, illud dicit et reducit, ad hoc

vel istud applicat pro mutu suo: atqui repugnat substantiam corpori tam præstantem absque illo existere non posse. Ergo, etc.

Prob. 5º. Quæcumque futura sit humanæ mentis conditio post mortem, certum est illam non tantum regendo corpori fuisse destinatam; nam habet facultates pure speculativas regendo corpori inutiles: atqui sapientissimus illius conditor eximias hujusmodi facultates ipsi non contulisset, si tantummodo regendo corpori eam destinasset; ergo propter alium finem creata est. Ergo, etc.

Solvuntur objectiones.

Obj. 1º. Mens cum corpore cœpit existere, omnes vices ejus sequitur: ergo cum illo perire debet.

R. 1º. Nego ant. Licet enim mens communiter vices corporis sequatur, non tamen iisdem semper subjicitur; v. g., non semel videntur homines debiles et infirmi, qui nihilominus animo præstantes sunt ac strenui.

R. 2º. Nego conseq. Mens enim in exercitio facultatum suarum a dispositionibus corporis summopere pendet; hinc patet cur vices ejus sequi videatur: at inde non sequitur illam cum corpore peritura esse. Ergo, etc.

Obj. 2º. Juxta multos celebres philosophos, essentia mentis sita est in cogitatione: atqui mens in cogitando pendet a corpore: ergo, destructo corpore, evanescit.

R. 1º. Dist maj. Juxta multos mens est substantia essentialiter cogitans, *conc.*; tota essentia mentis est in cogitatione, *nego maj.* Etenim Cartesiani dicunt quidem mentem essentialiter cogitare, sicut materia essentialiter est extensa: at non contendunt totam essentiam mentis in cogitatione sitam esse. Præterea, opinio Cartesianorum non omnibus arridet; a multis e contra nunc rejicitur.

R. 2º. Dist. min. Mens in omnibus cognitionibus suis pendet a corpore, *nego min.*; in aliquibus, *subdist.*: ex libera Dei institutione, *concedo*; ex natura sua, *nego min.* Itaque 1º falsum est mentem in omnibus cognitionibus suis a corpore esse dependentem; inter ipsius enim cogi-

tationes multæ a sensibus non oriuntur, ut probavimus p. 440. 2º Non diffitemur alias a sensibus oriri, sed ex libera Dei institutione, non vero ex natura animæ; nulla quippe est proportio inter sensationes animæ et varia corporis organa; ergo ad ordinationem Dei semper recurrēdā est ut illarum causa efficiens assignetur. Porro Deus, qui eas mediantibus organis producit, easdem sine organis producere potest. Ergo, etiamsi concederetur cunctas mentis sensations, ideas et operaciones, in præsenti rerum ordine, a sensibus pendere, insulse concluderetur mentem cum corpore necessario peritaram esse.

Inst. Si anima non interiret cum corpore non adeo mortem reformidaret. Ergo, etc.

R. Nego ant. Nam 1º Deus voluit ut anima regeret corpus et conservationi illius jugiter invigilaret, hoc universalis experientia testatur: atqui nihil magis conservationi corporis oppositum est quam mors. Non mirum est ergo si tantopere mens eam formidet. 2º Mens plenam habere non potest securitatem pro altera vita; formidanda quippe sunt suprema Dei judicia, ut postea dicemus. Ergo, etc.

CAPUT QUINTUM.

DE BELLUIS.

Infinitæ numero sunt entium organis instructorum species, quæ primum naturæ regnum constituunt, nempe regnum animale. Eas per ordinem describere proprium est auctorum qui de natura specialiter tractare sibi proponunt. Metaphysici autem, de entibus a natura corpore segregatis disserentes, examinant tantum an in cunctis animalibus, sicut in homine, aliqua existat substantia a corpore distincta, et quæ sint ejus facultates vel potentiae.

Descartes et cum ipso pauci philosophi contendunt bellus mera esse automata, a Deo perfectissime constructa,

in quibus nullum est internum sensationis principium. Afferunt singulas earum operationes totidem esse mechanicos effectus: externa objecta, inquiunt, vel tenues particulæ e corporibus exeuntes, organa belluarum tangunt, fibras ac nervos commovent, musculos excitant, siveque varios eorum motus producunt, juxta leges ab ipso Creatore constitutas.

Nonnulli inter recentes, philosophorum nomine immrito decorati, affirmare non erubescunt bestias homini æquales vel superiores esse, et ab eis solummodo organis differre. Sic in primis La Métrie, Helvétius, d'Holbach, Diderot, etc.

Alii vero, tum veteres, tum recentiores, communissime docent quoddam inesse belluis principium operationis a corpore distinctum et tamen a mente humana essentia-liter diversum.

Quamvis a tuendis opinionibus speculativis caute abstinentum esse communiter duxerimus, præcipuas tamen quæstiones de belluis prætermittere nolumus; quædam enim sunt scitu necessaria et adversus incredulos probanda. Quid sentiamus per tres sequentes propositiones aperiemus: 1º Cartesianorum opinionem confutabimus; 2º hominem essentialiter differre a belluis demonstrabimus; 3º principio sensationum et operationum a materia distincto donari bellugas ostendemus.

PROPOSITIO PRIMA.

Belluae non sunt mera automata, ut finxit Descartes.

Prob. Si belluae mera sint automata, nullas experientur sensationes: operationes earum sunt effectus pure mechanici, proprie non vivunt. Atqui hæc tria repugnare videntur.

1º Repugnare videtur bellugas non experiri sensationes. Vox enim naturæ firmissimum est veritatis argumentum: atqui vox naturæ docet bellugas sentire. Unanimis enim populorum consensus est vox naturæ, siquidem in sola natura omnes populi sibi consentiunt: atqui unanimis populorum consensus semper fuit bellugas re ipsa sentire.

Quis enim a risu se cohibere posset si Cartesianæ hypotheseos defensorem audiret asserentem; v. g., canem bâculo perecum non magis dolere quam truncum arboris qui feriretur, non magis lætari si ampla carnis portio ipsi esurienti projiciatur, quam arborem vel brassicam ad cuius radices aqua infunderetur? Et sic de cæteris. Ergo, etc.

2º Non minus repugnare videtur diversas belluarum operationes esse totidem effectus pure mechanicos. In mechanicis enim accurata semper est proportio inter causam et effectum, et eadem causæ in iisdem circumstantiis similes effectus producunt; at in hypothesi quam impugnamus, utraque hæc regula violaretur.

1º *Accurata non existeret proportio inter causam et effectum.* Tunc enim variae belluarum operationes solo corporum aut corpusculorum tactu determinarentur: atqui non sic determinantur; v. g., apis ex alveo egreditur, assurgit, vadit, reddit, circuit, ad flores sibi convenientes apte se dirigit, mel et ceram colligit, erubibus accommodat, varia itinera percurrens, non errat, ad alvearium et ad propriam mansiunculam reddit. Quis crediderit solis particulis e floribus emissis tot motus apis determinari? Idem ratiocinium de multis aliis institui potuisse.

2º *Eadem causa in iisdem circumstantiis similes non haberet effectus.* Canis, v. g., videt dominum arma venationis arripientem, lætabundus exsultat, saltibus frequenter repetitis aliisque signis evidenter manifestat se ultra modum oblectari. Si idem faciat extraneus, canis manet tristis et nullum desiderium currendi manifestat. Si dominus quoddam objectum perdidit, aut alicubi, sive casu, sive de industria, reliquerit, et al. quo modo indicaverit cani, mox signo domini obediens, currit, querit, objectum invenit, ore capit et illud ad dominum portat vel trahit. Alienus eodem signo utatur, animal audiet, vel conspiciet, sed non parebit; eadem tamen est causa physica, eadem sunt circumstantiæ, et effectus valde dissimilis. Ita et in multis aliis. Ergo 2º, etc.

3º Repugnare videtur belluas non vivere, sed mera esse instrumenta: nam 1º sœpe dicuntur in Scriptura viventes, animam viventem habentes, manducantes et bibentes; v. g., Gen., 1, 20: *Producant aquæ reptile animæ viventis... Creavitque Deus omnem animam viventem... ut sint vobis in escam... et universis quæ moventur in terra in quibus est anima vivens, ut habeant ad vescendum.* 2º Belluae sœpe exhibentur non ut motum ab aliis entibus accipientes, sed ut seipsa moventes, quod dici non potest de machinis. 3º Occiduntur et moriuntur: porro machinæ non occidunt nec moriuntur. Ergo 3º, etc.; aliunde, etc. Ergo, etc.

Solvuntur objectiones.

Obj. 4º. Licit in industria valde finiti sint homines, mirabilia tamen efficiunt automata quamdam animalium speciem exhibitia; sic, v. g., celebris Vaucanson fabricavit hominem tibia ludentem, anatem manducantem et natantem, etc.; ergo a fortiori non repugnat Deum, cuius infinita est sapientia, tam mirabiliter constituisse bestias, ut, licet mera automata, cunctas tamen functiones suas apprime exerceant.

R. 1º. Negari possunt consequens et consequentia: machinæ enim mirabiliter constructæ sequi possunt leges nobis ignotas; at contra leges physicas evidenter cognitas non agunt. Verum si bestiæ mera automata essent, contra leges physicas nobis evidenter cognitas ageant, ut ostendimus. Ergo, etc.

R. 2º. Totum præsens argumentum concedi posset, et nihil contra nos inde sequeretur. Præcipuum enim fundamentum quo innitimus, sunt verba Scripturae et universalis populorum consensus: porro, quidquid de potentissima Dei industria dicatur, fundamentum istud non concutitur. Quæcumque enim fingatur hypothesis, certum est Deum positive nos in errorem impellere non posse: atqui si bestiæ, in præsenti rerum statu, mera essent automata, Deus positive nos impelleret in errorem; universalis namque et invincibili propensione, proinde-

que ipsa natura, constanter ferimur ad judicandum bestias sentire, a machinis et plantis multum differre; Scriptura id confirmat. Ergo, etc.

Et vero, de existentia sensationum aliorum hominum non judicamus, nisi quia operationibus eorum externis invincibiliter ferimur ad credendum eos re ipsa sentire: atqui eosdem actus externos, servata proportione, videntur in helluis ac in hominibus: ergo, similiter pronuntiare debemus eas sentire.

Inst. 1º. Mens humana non agit in corpus, sed Deus occasione volitionum mentis varios motus immediate producit in corpore: atqui hos motus absque anima producere posset: ergo nihil vetat quin belluae mera sint automata.

R. 1º. Opinione improbabili major nititur. Ergo merito poni non potest ut principium.

R. 2º. Dist. min. Hcs motus, seclusa anima, Deus producere posset, sed eadem propensio in nobis non existaret, *conc.*; et eadem propensio existeret, *nego min.* Si enim universalis, constans et invincibilis propensio nos falleret, nihil esset certum in mundo, et aliunde error in ipsum Deum refunderetur, quod repugnat: at universalis, constanti et invincibili propensione ferimur ad judicandum motus externos hominum naturalem habere connexionem cum mentis existentia, et eadem propensione judicamus bestias sentire: quicumque ergo illas velut automata, machinas sensu destitutas, aut plantas habendas esse affirmaret, eo ipso naturæ voci adversaretur. Ergo, etc.

Inst. 2º. Quædam plantæ ut sensitiva, heliotropium, etc., veros sensibilitatis characteres exhibent, et tamen non sentiunt. Ergo a pari, etc.

R. Nego ant. Hujusmodi plantæ dicuntur quidem sensitivæ, quia nonnulli effectus physici, quamdam analogiam cum motibus animalium exhibentes, in eis conspiciuntur: at nemo creditur unquam eas revera sentire et ejusdem naturæ esse ac animalia. Ergo, etc.

Quædam animalium aut vegetalium species ita ad se

invicem accedunt, ut difficile sit judicare ad quod genus pertineant; talis est polypus aquæ dulcis: verum in eo casu dubium est de facto. Si revera illæ species ad regnum animale pertineant, plus minusve sentiunt, juxta propriam constitutionem. Si vero inter vegetalia consti-tuantur, non magis sentiunt quam lignum silvarum vel olus hortorum. Inter mineralia, quædam ad plantas accedere videntur: inter plantas, quædam ad animalia; et animalium species augentur in perfectione et ita crescent ut appropinquare videantur ad hominem, qui tamen solus ratione prædictus, Deum totius perfectionis fontem agnoscit et honorem ei debitum reddit.

PROPOSITIO SECUNDA.

Homo essentialiter differt a belluis.

Prob. Tenendum est quippe hominem essentialiter differre a belluis, si earum dominus constituantur, solus sit ad imaginem Dei conditus, et plurimas habeat facultates sibi essentiales quæ nunquam in belluis inveniuntur: atqui homo belluarum constitutus dominus, solus ad imaginem Dei, etc.

1º Belluarum dominus constitutus: Gen., I, 28: *Domini nrae piscibus maris, et volatilibus cœli, et universis animalibus quæ moventur super terram.*

2º Solus ad imaginem Dei fuit conditus: sic enim ait Deus, postquam omnes bestias creavit, Gen., I, 26: *Faciamus hominem ad imaginem et similitudinem nostram, et præsit piscibus maris et volatilibus cœli et bestiis terræ.* Insuper in Scriptura homo ut essentialiter a belluis diversus semper exhibetur.

3º Plurimas habet facultates sibi essentiales quæ nunquam visa sunt in belluis. Omnes enim homines natura habent facultates percipiendi, ideas comparandi, de convenientia aut inconvenientia earum prouantiandi, a particularibus ideis ad generaliora principia assurgendi, mirabiles conclusiones inde deducendi, ideas signis arbitrariis manifestandi, ope reflexionis et colloquii cum aliis hominibus, in variis artibus et scientiis

multum proficiendi, præterita, præsentia et futura attentione, complectendi, in abstractionibus versandi, non solum de existentia, sed de ipsa possibilitate rerum disserendi, propositiones de bono in genere et de veritate instituendi: Deum creatorem suum contemplantur, infinitas perfectiones ejus investigant, alias ab aliis deducunt, firmissimis argumentis eas defendunt; illum adorant, venerantur, laudibus extollunt, deprecantur, gratias illi agunt, etc.; legem naturalem cognoscunt, malum morale execrantur, bonum illis placet, etc. Atqui nullis signis manifestant belluae tales se habere facultates; scientiis prorsus extraneæ sunt, de speculativis non retiocinantur, nec ratiocinia nostra percipiunt, nullum progressum in artibus ab origine mundi fecerunt, eodem modo semper agunt, sive junioris, sive provectionis sint ætatis; eodem modo castores ædificant, aves nidificant, apes mellificant, canes venantur, equi currunt, etc.; eundem morem singulæ species jugiter servant; omnes de propria conservatione, de speciei propagatione tantum sollicitæ sunt, et nullæ Deum cognoverunt. Unde legitime infertur hominem factum esse propter Deum, et bellus propter hominem, ut Scriptura et universalis traditio expresse docent. Ergo, etc.

Solvuntur objectiones.

Obj. 1º. Si belluae eadem ac nos haberent organa, forte exerceant facultates nostris similes: ergo non constat eas ab homine essentialiter differre.

R. Nego ant. Mutatio enim organorum naturam animalium non mutaret; atqui anima belluina præclaras mentis humanæ facultates certe non habet. Nullo enim indicio eas unquam manifestavit; atqui repugnat bellus perfectis hujusmodi facultatibus donari et eas nunquam exercere; repugnat illas esse rationales et ad conditionem brutorum a Creatore damnari.

Insuper, organa non desunt bellus ut intellectuales exerceant facultates, si illas possiderent: tam perfecte et saepè perfectius vident, audiunt, odorantur, gustant,

et sentiunt quam homines; habent linguam et pulmones: quid ergo eis deest ut loquantur, discurrent, etc.? non organa, sed animæ facultates. Denique tam invincibiliter judicamus belluas ratione destitui, quam fiducialiter pronuntiamus eas sentire. Ergo, etc.

Inst. Belluæ educantur et discunt, intra eamdem speciem aliae multo facilius quam aliae instituuntur: ergo intelligentiæ characteres exhibent.

R. Dist. consequens; apparentes intelligentiæ characteres exhibent, *concedo*; veros et reales, *nego*. Etenim non negamus belluas esse doloris et voluptatis capaces; objecta jam visa recognoscere, præteritas sensationes, data sensibili occasione, reminisci. Hinc sequitur eas gaudere perceptibilitate quæ cum sensationum memoria juncta est, spontaneos motus edere, appetere, aversari, casus similes exspectare. Adest etiam in belluus instinctus, ita ut plures earum operationes, quæ evidenter intelligentiam præ se ferre videntur, ex solo instinctu repetendæ sint: sic omnia ejusdem speciei individua eadem prorsus ratione semper agunt, nec vel minimum immutant in modis sese conservandi et suis necessitatibus consuendi. Quamvis nonnullæ regi, institui et educari possint, hæc artificiosa institutio tota fundatur in experientia quam per sensationes circa objecta sensibilia acquirunt. Ista autem experientia consistit in necessaria connexione inter apparentiam sensibilem objectorum et quasdam belluarum actiones. Unde nulla in eis comparatio, nulla deliberatio, nulla electio, nulla proprie dicta vis cogitandi aut intelligentia. Ergo, etc.

PROPOSITIO TERTIA.

Belluæ re ipsa habent animam a corpore distinctam et immaterialē, sed ratione destitutam.

Prob. Utraque pars hujus propositionis ex duplice propositione antecedente evidenter sequitur. Etenim 1º certum est, ex prima propositione, belluas non esse mera automata, sed sensations experiri: atqui materia non est sensationis capax, nec a fortiori operationum

quæ in belluis deprehenduntur. Ergo 1º, etc. 2º Anima belluina ratione est destituta: id ex secunda propositione constat. Ergo, etc.

At petunt philosophi quæ sit natura hujus principii immaterialis apud belluas existentis, et sibi non consentiunt. Illi enim dicunt illud posse duntaxat sentire, non vero comparare, judicare, deliberare et eligere: alii autem contendunt illud quemdam habere gradum intelligentiæ, ratiocinii et etiam libertatis circa objecta physica, ad conservationem individuorum et ad obeundas functiones quibus singula species fuerunt destinatae.

Ultima hæc opinio minime probabilis videtur, et primam, quæ communiter docetur, retinendam esse arbitramur ob rationes in responsis ad superiores difficultates a nobis allatas.

Verumtamen omnes bestiæ, quemadmodum organis physicis multum a se invicem discrepant, sie industria, aptitudine, intelligentia, mansuetudine aut feritate, fidelitate, etc., inter se differunt.

Mirabilis est Deus in eunctis operibus suis, licet finis ab eo intentus sæpe nos lateat. Si queratur a nobis cur tot creaverit bestias quæ hominibus inservire non possunt, cur eas sic aut sie fecerit, respondebimus nos finem ab eo intentum ignorare, sed in omnibus, etiam in minimis, manifestos infinitæ sapientiæ characteres relucere. Vide *Anti-Lucretium*, lib. 7.

Solvuntur objectiones.

Obj. 1º. Levit., xvii, 10 et 11, Deus esum sanguinis prohibet, quia anima carnis in sanguine est; et in Deuter., xi, 23: *Cave, inquit, ne sanguinem comedas: sanguis enim eorum pro anima est: et idecirco non debes animam comedere cum carnibus*, Ergo, etc.

R. Nego conseq. Nam anima in his locis sumitur pro vita animali, quæ, tam in hominibus quam in belluis, ita annexa est sanguini, ut, effuso sanguine, vel circulazione ejus cessante, mors sequatur. Idecirco Deus dicit per Moysen, Levit., xvii, 14: *Sanguinem universæ carnis*